

TRƯỜNG ĐẠI HỌC BÁCH KHOA HÀ NỘI
VIỆN TOÁN ỨNG DỤNG & TIN HỌC

—o0o—

ỨNG DỤNG LÝ THUYẾT ĐỒ THỊ TRONG BÀI TOÁN THỰC TẾ
Ứng dụng trong phân tích mạng giao thông và các đồ thị mạng xã hội

ĐỒ ÁN TỐT NGHIỆP ĐẠI HỌC
Chuyên ngành: Toán Tin

Giáo viên hướng dẫn : LÊ CHÍ NGỌC
Sinh viên thực hiện : NGÔ TRƯỜNG GIANG
SHSV : 20121584

Hà Nội - 06/2017

NHẬN XÉT CỦA THẦY HƯỚNG DẪN

1. Mục đích và nội dung của đề án

2. Kết quả đạt được

3. Ý thức làm việc của sinh viên ...

Hà Nội, ngày 07 tháng 05 năm 2017

Giảng viên hướng dẫn
(Ký và ghi rõ họ tên)

Mục lục

1	Lời cảm ơn	6
2	Lời mở đầu	7
3	Giới thiệu	8
4	Tập độc lập cực đại và các thuật toán heuristic tham lam	9
4.1	Các khái niệm cơ bản	9
4.2	Alpha-redundant	11
4.3	Các thuật toán heuristic tham lam giải bài toán tìm tập độc lập cực đại	11
4.3.1	Các phương pháp cổ điển	12
4.3.2	Phương pháp kết hợp	14
5	Ứng dụng của tập độc lập cực đại trong dịch tễ học	15
5.1	Giới thiệu về dịch tễ học	15
5.2	Dịch tễ học và lý thuyết đồ thị	16
5.3	Bài toán tìm tập độc lập cực đại và ứng dụng trong dịch tễ học	17
5.4	Kết quả các thuật toán tìm tập độc lập cực đại trên các đồ thị cỡ lớn	18
5.5	Nhận xét kết quả	18
6	Ứng dụng lý thuyết đồ thị trong phân tích mạng giao thông Việt Nam	19
6.1	Mô hình hóa dữ liệu GIS đường bộ Việt Nam bằng đồ thị . .	19
6.2	Những đặc trưng cơ bản trong phân tích đồ thị	19
6.2.1	Khoảng cách, tâm sai, bán kính, đường kính của đồ thị	20
6.2.2	Degree centrality và closeness centrality	20
6.2.3	Efficiency và straightness centrality	21
6.3	Phân tích đồ thị và ứng dụng trong phân tích mạng đường bộ Việt Nam	22

Danh sách hình vẽ

1	Đồ thị Banner	10
2	Mô tả tác động của việc tiêm phòng đến sự truyền nhiễm của bệnh dịch	17

Danh sách bảng

1	độ chính xác của các phương pháp trên các dữ liệu kiểm thử	19
---	--	----

Danh sách thuật toán

1	$\text{MIN}(G)$	12
2	$\text{MAX}(G)$	13
3	$\text{VO}(G)$	13
4	$\text{NMIN}(G)$	15

1 Lời cảm ơn

Lời đầu tiên, em xin chân thành cảm ơn các thầy giáo trong Trường Đại học Bách Khoa Hà Nội, cùng các thầy cô trong Viện Toán ứng dụng và Tin học, đã dành tâm huyết truyền đạt những kiến thức quý báu cho chúng em trong suốt những năm tháng học em tại trường.

Với lòng biết ơn sâu sắc, em xin cảm ơn thầy Lê Chí Ngọc đã giúp đỡ em rất nhiều trong quá trình thực hiện đề án này.

Em cũng xin cảm ơn gia đình và bạn bè đã động viên, giúp đỡ em rất nhiều trong thời gian em làm đề án.

Cuối cùng em xin chúc các thầy cô giáo trong Trường Đại Học Bách Khoa Hà Nội lời chúc sức khỏe và thành đạt.

Hà Nội, ngày 07 tháng 05 năm 2017

Ngô Trường Giang

2 Lời mở đầu

Phân tích dữ liệu đồ thị (graph analysis hoặc network analysis) là một lĩnh vực đang phát triển với mục đích khám phá ra những tri thức và hiểu biết về những dữ liệu được biểu diễn dưới dạng đồ thị. Dữ liệu đồ thị có mặt khắp trong những lĩnh vực khác của đời sống hiện đại, từ mạng xã hội, mạng internet đến mạng giao thông, mạng lưới điện,... Đồ thị thường được sử dụng để mô hình hóa dữ liệu khi liên kết, quan hệ giữa những đối tượng là trọng tâm của dữ liệu đó. Ví dụ, trong khoa học xã hội, mỗi một node trong đồ thị tương ứng với một người, và liên kết giữa những người đó có thể là quan hệ bạn bè nhưng trên Facebook, hay quan hệ đồng nghiệp như trên LinkedIn. Trích xuất được những thông tin, tri thức mới từ những đồ thị này có thể thúc đẩy quá trình tìm kiếm công việc mới đối với người lao động và quá trình tuyển dụng nhân sự phù hợp của các công ty, như trên mạng xã hội công việc LinkedIn đã phát triển từ lâu.

Trong báo cáo này, tôi sẽ trình bày ứng dụng lý thuyết đồ thị tìm tập độc lập cực đại trên giao thông và mạng xã hội cỡ lớn, một số kỹ thuật cơ bản trong phân tích dữ liệu đồ thị và áp dụng vào bài toán phân tích mạng giao thông đường bộ Việt Nam.

3 Giới thiệu

4 Tập độc lập cực đại và các thuật toán heuristic tham lam

4.1 Các khái niệm cơ bản

Định nghĩa 4.1. [1] Trong đồ thị đơn vô hướng $G = (V, E)$, một tập đỉnh con $S \subseteq V$ được gọi là **tập độc lập** nếu không có hai đỉnh nào trong tập này kề nhau. Lực lượng của tập độc lập có kích thước lớn nhất được gọi là số độc lập của đồ thị, kí hiệu bởi $\alpha(G)$.

Một tập độc lập được gọi là **tập độc lập cực đại** nếu không tồn tại cách thêm một đỉnh trong G vào tập này để thu được tập độc lập có lực lượng lớn hơn.

Tập độc lập lớn nhất là tập độc lập có lực lượng (số đỉnh) lớn nhất trong tất cả các tập độc lập của đồ thị G .

Chú ý. Tập độc lập lớn nhất thì là tập độc lập cực đại, nhưng tập độc lập cực đại chưa chắc đã là tập độc lập lớn nhất.

Bài toán tìm tập độc lập lớn nhất (MaxIS) được phát biểu như sau: cho đồ thị $G = (V, E)$, tìm tập độc lập trong G có lực lượng lớn nhất.

Bài toán tìm tập độc lập cực đại (MIS) được phát biểu như sau: cho đồ thị $G = (V, E)$, tìm một tập độc lập cực đại trong G .

Chú ý. [2] Bài toán tìm tập độc lập lớn nhất trong đồ thị G đã được chứng minh là bài toán NP-khó.

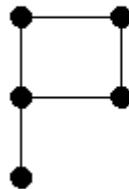
Trong báo cáo này, tôi sẽ tập trung vào bài toán tìm tập độc lập cực đại (MIS), các thuật toán và ứng dụng của bài toán tìm tập độc lập cực đại trong thực tế.

Một số ký hiệu được sử dụng:

- Cho đồ thị $G = (V, E)$, ta kí hiệu $V(G)$ là tập đỉnh của đồ thị và $E(G)$ là tập cạnh của đồ thị.

- $n(G) = |V(G)|$ là số đỉnh của đồ thị G , $m(G) = |E(G)|$ là số cạnh của đồ thị G . Nếu không nói gì thêm, ta viết tắt V, E, n và m lần lượt thay cho $V(G), E(G), n(G)$ và $m(G)$.
- Một cạnh (u,v) của đồ thị G được kí hiệu là uv . Với $u, v \in V(G)$, ta kí hiệu $u \sim v$ nếu $uv \in E(G)$ và $u \not\sim v$ nếu $uv \notin E(G)$.
- Với mỗi đỉnh u của đồ thị G , ta kí hiệu $N_G(u) = \{v \in V : uv \in E\}$ là tập đỉnh kề với đỉnh u , hay còn gọi là lân cận của u trong đồ thị G .
- $\deg(u)$ là bậc của đỉnh u , trong đồ thị G , hay chính là số cạnh kề với cạnh u trong đồ thị G .
- $\delta(G)$ là bậc nhỏ nhất trong G , $\delta(G) := \min\{\deg(u)\}, u \in V(G)$.
- $\Delta(G)$ là bậc lớn nhất trong G , $\Delta(G) := \max\{\deg(u)\}, u \in V(G)$.
- Ta kí hiệu đồ thị vòng hay chu trình có n đỉnh là C_n .
- Ta kí hiệu đồ thị đường hay đường đi có n đỉnh là P_n .
- Ta kí hiệu đồ thị đầy đủ hai phía là $K_{m,n}$.
- [3] Banner là đồ thị có dạng như hình 1.

P = 4-pan = banner gđ: ĐrG

Hình 1: Đồ thị Banner [3].

Đồ thị $G' = (V', E')$ được gọi là đồ thị con của đồ thị $G = (V, E)$ nếu $V' \subset V$ và $E' \subset E$.

Ta gọi đồ thị H là đồ thị con **cảm sinh** của đồ thị G hay đồ thị G cảm sinh H nếu ta có thể thu được đồ thị H bằng cách xóa đi một số đỉnh trong đồ thị G (có thể không xóa đi đỉnh nào) cùng với những cạnh kề với các đỉnh đó.

Một đồ thị con của G cảm sinh bởi một tập đỉnh $U \subset V(G)$ là đồ thị thu được bằng việc xóa đi tất cả các đỉnh của tập đỉnh $V(G) \setminus U$ trong đồ thị G , kí hiệu đồ thị con này là $G[U]$.

Cho một tập đỉnh $W \subset V(G)$, ta cũng nói rằng W cảm sinh đồ thị H nếu $G[H]$ cảm sinh H .

4.2 Alpha-redundant

Định nghĩa 4.2. [8] Cho đồ thị $G = (V, E)$, một đỉnh $v \in V(G)$ được gọi là α -redundant nếu $\alpha(G - v) = \alpha(G)$.

Bài toán kiểm tra một đỉnh có phải là α -redundant rõ ràng là tương đương với bài toán tìm tập độc lập cực đại, và do đó thuộc lớp bài toán NP-complete. Tuy nhiên trong một số trường hợp, những đỉnh α -redundant có thể nhận ra một cách hiệu quả.

Bổ đề 4.1. [9] Cho một đồ thị G cảm sinh $K_{1,m}$, $\{u, v_1, v_2, \dots, v_m\}$, trong đó u là đỉnh trung tâm (đỉnh có bậc m), sẽ tồn tại một số đỉnh $u_1, u_2, \dots, u_m$ sao cho $\{u, u_1, u_2, \dots, u_m\}$ là một tập độc lập và tồn tại một cặp ghép hoàn hảo giữa $\{u_i\}$ và $\{v_i\}$ hoặc u là một đỉnh α -redundant.

4.3 Các thuật toán heuristic tham lam giải bài toán tìm tập độc lập cực đại

Phương pháp heuristic có thể được sử dụng để tìm tập độc lập cực đại trong thời gian đa thức. Tôi sẽ tập trung vào những thuật toán heuristic tham lam để giải bài toán tìm tập độc lập cực đại.

4.3.1 Các phương pháp cổ điển

Ta xem xét 3 thuật toán heuristic phổ biến cho bài toán tìm tập độc lập cực đại: MIN, MAX và VO (Vertex Ordering).

Thuật toán MIN Thuật toán MIN được mô tả như sau: bắt đầu với một tập độc lập rỗng I , thuật toán liên tiếp chọn những đỉnh có bậc nhỏ nhất trong G , thêm đỉnh này vào tập I và xóa đỉnh đó đi khỏi đồ thị G . Thuật toán dừng khi đồ thị G không còn có đỉnh nào.

Algorithm 1 MIN(G)

Input: Đồ thị G

Output: Một tập độc lập cực đại của G .

- 1: $I := \emptyset; i := 1; H_i := G;$
  - 2: **while** $V(H_i) \neq \emptyset$ **do**
  - 3:   Chọn $u \in V(H_i)$ sao cho $\deg_{H_i}(u) = \delta(H_i);$
  - 4: $I := I \cup \{u\}; i := i + 1; H_i := H_{i-1} - N_{H_{i-1}}[u];$
  - 5: **end while**
  - 6: **return** I
-

Thuật toán MAX Trong thuật toán MAX [3], ta liên tiếp lựa chọn một đỉnh có bậc lớn nhất trong đồ thị G , xóa đỉnh đó khỏi G cho đến khi G không còn có cạnh nào nữa. Những đỉnh còn lại hình thành một tập độc lập cực đại.

Thuật toán VO (Vertex Order) Trong thuật toán VO [4], đầu tiên ta sắp xếp các đỉnh của đồ thị G theo thứ tự tăng về bậc của đỉnh. Sau đó lần lượt xử lý các đỉnh trong danh sách đã được sắp xếp và thêm đỉnh vào tập độc lập nếu nó không kề với bất cứ đỉnh nào trong tập độc lập hiện tại.

Algorithm 2 MAX(G)

Input: Đồ thị G

Output: Một tập độc lập cực đại của G .

- 1: $i := n; H_i := G;$
  - 2: **while** $E(H_i) \neq \emptyset$ **do**
  - 3:   Chọn $u \in V(H_i)$ sao cho $\deg_{H_i}(u) = \Delta(H_i);$
  - 4: $i := i - 1; H_i := H_{i+1} - u;$
  - 5: **end while**
  - 6: **return** $V(H_i)$
-

Algorithm 3 VO(G)

Input: Đồ thị G

Output: Một tập độc lập cực đại của G .

- 1: $I := \emptyset;$
  - 2: Sắp xếp tập đỉnh $V(G)$ thành một danh sách tăng dần về bậc của đỉnh $(u_i);$
  - 3: **for** $i:=1$ **to** $n(G)$ **do**
  - 4:   **if** $N_I(u_i) = \emptyset$ **then**
  - 5: $I := I \cup \{u_i\};$
  - 6:   **end if**
  - 7: **end for**
  - 8: **return** I
-

4.3.2 Phương pháp kết hợp

Trong phần này, tôi sẽ mô tả một phiên bản được chỉnh sửa của thuật toán heuristic tham lam cổ điển. Thuật toán là sự kết hợp của thuật toán MIN và α -redundance, được đề xuất bởi Ngoc C. Le et al.[2]. Ta có hệ quả sau rút ra từ bổ đề 4.1 trong trường hợp $m = 2$.

Hệ quả 4.1.1. *Cho đồ thị $G = (V, E)$, một đỉnh $u \in V(G)$ là α -redundant nếu tồn tại hai đỉnh $v_1, v_2 \in N(u)$ sao cho $v_1 \approx v_2$ và không tồn tại hai đỉnh u_1, u_2 sao cho $\{u, u_1, u_2\}$ là độc lập và $\{u, u_1, u_2, v_1, v_2\}$ cảm sinh $K_{2,3}$ hoặc banner hoặc P_5 .*

Thuật toán NMIN là sự kết hợp của kĩ thuật α -redundant và thuật toán MIN.

Cho G là một đồ thị đơn, vô hướng bất kỳ, gọi $n = |V(G)|$. Thuật toán NMIN trả về một tập độc lập cực đại. Thuật toán liên tiếp lựa chọn một đỉnh có bậc nhỏ nhất là u , sau đó kiểm tra và xóa đỉnh u nếu u là α -redundant bằng cách áp dụng hệ quả 4.0.1.

Algorithm 4 NMIN(G)

Input: Đồ thị G **Output:** Một tập độc lập cực đại của G .

```
1:  $I := \emptyset; i := 1; H_i = G;$ 
2: while  $V(H_i) \neq \emptyset$  do
3:   Chọn  $u \in V(H_i)$  sao cho  $\deg_{H_i}(u) = \delta(H_i);$ 
4:   for all  $v_1, v_2 \in N_{H_i}(u)$  sao cho  $v_1 \approx v_2$  do
5:     if Không tồn tại  $u_1, u_2 \in V(H_i)$  sao cho  $\{u, u_1, u_2\}$  là độc lập và
        $\{u, u_1, u_2, v_1, v_2\}$  cảm sinh  $P_5$  hoặc banner hoặc  $K_{2,3}$  then
6:        $H_{i+1} := H_i - u; i := i + 1; \mathbf{Break};$ 
7:     end if
8:   end for
9:    $I := I \cup u; i := i + 1; H_i := H_{i-1} - N_{i-1}[u];$ 
10: end while
11: return  $I$ 
```

---

5 Ứng dụng của tập độc lập cực đại trong dịch tễ học

5.1 Giới thiệu về dịch tễ học

Theo Bonita R, Beaglehole R, Kjellstrom K.[10], **dịch tễ học** là khoa học nền tảng của y tế công cộng, được định nghĩa là "việc nghiên cứu sự phân bố của các yếu tố quyết định của các tình trạng hay sự kiện liên quan đến sức khỏe trong các quần thể xác định và việc ứng dụng những nghiên cứu này vào phòng ngừa và kiểm soát các vấn đề sức khỏe".

Các nhà dịch tễ học không chỉ quan tâm đến tử vong, bệnh tật mà còn tới cả trình trạng sức khỏe và quan trọng nhất là giải pháp tăng cường sức khỏe cho cộng đồng.

Trọng tâm của các nghiên cứu dịch tễ học là các quần thể xác định về địa lý hoặc các khía cạnh khác. Một quần thể được đề cập trong dịch tễ học

thường là quần thể được chọn từ một khu vực đặc thù hay một nước vào một thời điểm cụ thể. Cấu trúc của các quần thể khác nhau ở các vùng địa lý khác nhau ở các thời điểm khác nhau có thể rất khác nhau. Nghiên cứu dịch tễ học rất quan tâm đến sự giao động này.

Dịch tễ học cùng với các thành tựu trong y học đã đạt được nhiều thành tựu không chỉ trong nghiên cứu mà còn trong thực tế, với những đóng góp lớn trong thanh toán các bệnh dịch lớn cũng như phát hiện nguyên nhân của nhiều căn bệnh trong xã hội. Một trong những thành tựu phải kể đến là việc phát hiện ra rằng nhiễm khuẩn đậu bò sẽ góp phần bảo vệ chống virus đậu mùa, hay tìm ra nguyên nhân gây ra bệnh Minamata tại Nhật Bản là do ô nhiễm môi trường gây nhiễm độc Methyl thủy ngân.

5.2 Dịch tễ học và lý thuyết đồ thị

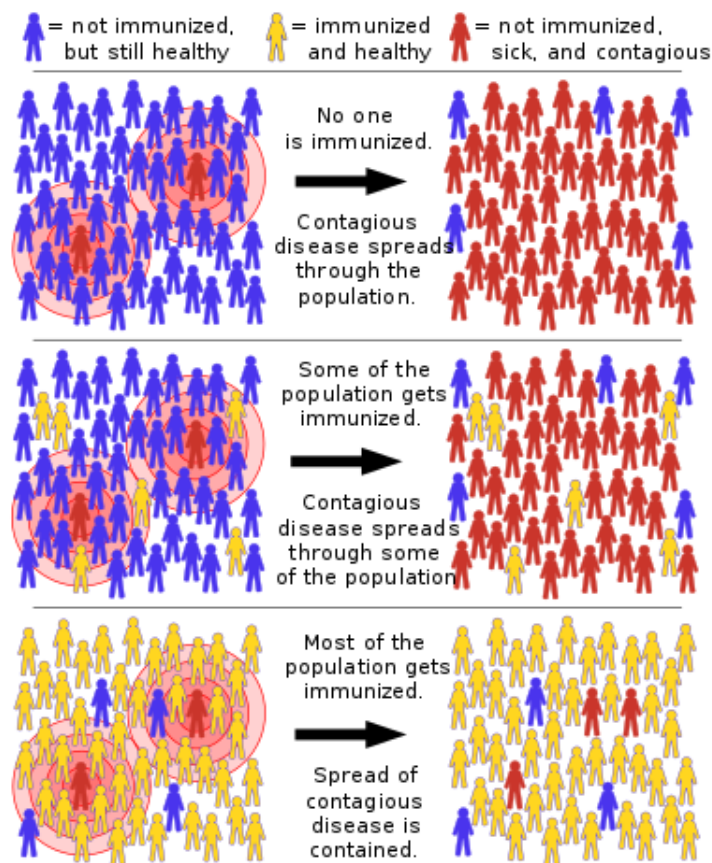
Đồ thị (hay mạng) và dịch tễ học về các bệnh truyền nhiễm có mối liên kết chặt chẽ với nhau. Nền tảng của dịch tễ học và những mô hình dịch tễ dựa trên sự phân bố ngẫu nhiên của quần thể, nhưng trong thực tế, mỗi cá thể trong quần thể có quan hệ với một tập những cá thể khác mà cá thể này có thể lây nhiễm hoặc bị lây nhiễm bệnh. Kết hợp tất cả các mối quan hệ này, coi mỗi cá thể là một đỉnh của đồ thị và các quan hệ là các cạnh giữa các đỉnh cho ta một mạng truyền nhiễm của quần thể.

Những kiến thức về cấu trúc của mạng truyền nhiễm cho phép tính toán những chỉ số trong mô hình dịch tễ học từ hành vi lây nhiễm của những cá thể. Do đó, những đặc tính của mạng truyền nhiễm trở nên quan trọng trong củng cố những hiểu biết và dự đoán về các mô thức truyền nhiễm và đo lường tác động của những can thiệp vào quần thể.

5.3 Bài toán tìm tập độc lập cực đại và ứng dụng trong dịch tễ học

Một trong những quan tâm của dịch tễ học là làm sao tiêm phòng cho một nhóm cá thể với số lượng ít nhất có thể trong quần thể, nhằm ngăn chặn sự lan rộng của bệnh truyền nhiễm, như ta có thể tham khảo trong hình 2.

Hình 2: Mô tả tác động của việc tiêm phòng đến sự truyền nhiễm của bệnh dịch (nguồn Wikipedia). Ta nhận thấy khi trong cộng đồng không có người được tiêm phòng (miễn nhiễm với bệnh dịch) thì bệnh dịch sẽ lan ra tự do. Khi chỉ có một số lượng nhỏ người được tiêm phòng cũng không ngăn được sự lan ra của bệnh dịch. Chỉ khi phần lớn cộng đồng được tiêm phòng, thì sự lan truyền của bệnh dịch mới được ngăn chặn.

Dưới góc độ dịch tễ học, một cá thể đã tiêm phòng (miễn nhiễm với bệnh

dịch) sẽ khó có thể bị mắc lại và cũng không thể trở thành cá thể trung gian lan truyền bệnh cho những cá thể khác được.

Còn dưới góc độ của lý thuyết đồ thị, như đã đề cập trong phần 4.1, một tập đỉnh của đồ thị không có hai đỉnh nào kề nhau thì tập đỉnh này được gọi là tập độc lập.

Vì vậy, nếu tìm được một tập những cá thể không có liên hệ trực tiếp với nhau trong mạng truyền nhiễm của quần thể (tập độc lập), ta chỉ cần tiêm phòng cho những cá thể còn lại của quần thể, thì kết quả là ta cô lập được những cá thể của tập cá thể không có liên hệ trực tiếp, để họ không thể truyền nhiễm lẫn nhau được nữa và bệnh dịch được giải quyết.

Yêu cầu đặt ra có thể là tập cá thể không có quan hệ trực tiếp này phải chứa tất cả các cá thể đã, đang và có thể bị bệnh của quần thể (chưa được miễn dịch). Để giảm thiểu số cá thể phải tiêm phòng nhằm giảm chi phí cho xử lý bệnh dịch, ta cần cực đại hóa tập cá thể không có quan hệ trực tiếp trên, tức là quay trở về bài toán tìm tập độc lập cực đại trong đồ thị. Đây chính là một ứng dụng đơn giản của lý thuyết đồ thị trong dịch tễ học.

5.4 Kết quả các thuật toán tìm tập độc lập cực đại trên các đồ thị cỡ lớn

Sau đây tôi sẽ trình bày kết quả thực hiện các thuật toán tìm tập độc lập đã đề cập trong phần 4.3 (bảng 1), trên các bộ dữ liệu mạng cỡ lớn, và đánh giá kết quả của các thuật toán.

5.5 Nhận xét kết quả

Từ kết quả chạy thuật toán trong bảng 1, ta có thể thấy kích thước của tập độc lập thu được là khá lớn so với kích thước của đồ thị, suy ra tập đỉnh còn lại cần phản "tiêm phòng" khá nhỏ để đạt được hiệu quả ngăn chặn bệnh dịch lây lan ra cộng đồng.

Bảng 1: Kết quả chạy các thuật toán tìm tập độc lập cực đại với các dữ liệu đường bộ của các thành phố trên thế giới. Cột thứ nhất là tên thành phố, cột thứ hai và thứ ba lần lượt là số đỉnh và số cạnh của đồ thị. Các cột còn lại là kích thước của tập độc lập tìm được ứng với mỗi thuật toán.

Dataset	No. Nodes	No. Links	MIN	MAX	VO	NMIN
ChicagoRegional	12982	39018	6257	5940	5755	6255
Friedrichshain Center	224	523	107	105	103	107
Austin	7388	18961	3479	3317	3287	3482
Anaheim	416	914	183	180	177	184
Berlin Center Network	12981	28376	5887	5716	5620	5907
Birmingham Network	14639	33937	6505	6145	6108	6513
Philadelphia Network	13389	40003	5898	5604	5482	5916
Sydney Network	33113	75379	17122	16288	16055	17122
Winnipeg Network	1052	2836	449	426	418	450

6 Ứng dụng lý thuyết đồ thị trong phân tích mạng giao thông Việt Nam

6.1 Mô hình hóa dữ liệu GIS đường bộ Việt Nam bằng đồ thị

6.2 Những đặc trưng cơ bản trong phân tích đồ thị

Một trong những bài toán trong phân tích đồ thị là quyết định độ quan trọng của một đỉnh hay một cạnh. Chỉ số **tính trung tâm** (centrality) của một đỉnh trong đồ thị thường chỉ ra mức độ ảnh hưởng của một đỉnh đó đến toàn bộ đồ thị. Có rất nhiều loại chỉ số trung tâm khác nhau và mỗi chỉ số có cách tính cũng như ý nghĩa khác nhau trong đánh giá độ quan trọng của một đỉnh và cạnh của đồ thị. Sau đây ta giới thiệu những chỉ số trung tâm cơ bản và ý

nghĩa của chúng trong mạng giao thông.

6.2.1 Khoảng cách, tâm sai, bán kính, đường kính của đồ thị

Ta sẽ nhắc lại một số khái niệm cơ bản về lý thuyết đồ thị được sử dụng trong phần này.

[1] Cho đồ thị $G = (V, E)$, **khoảng cách** giữa hai đỉnh u và v của đồ thị G là độ dài của đường đi ngắn nhất giữa hai đỉnh. Khoảng cách này kí hiệu là $d(u, v)$.

[1] **Tâm sai** (eccentricity) của một đỉnh trong một đồ thị liên thông là khoảng cách lớn nhất từ một đỉnh đến các đỉnh khác của đồ thị:

$$\sigma(v) = \max_{u \in V} d(u, v) \quad (1)$$

[1] Đường kính của đồ thị liên thông G , kí hiệu là $diam(G)$ là khoảng cách lớn nhất giữa hai đỉnh của đồ thị. Công thức tính đường kính của đồ thị:

$$diam(G) = \max_{v \in V} \sigma(v) \quad (2)$$

[1] Bán kính của đồ thị liên thông G là giá trị nhỏ nhất của tâm sai của một đỉnh trong các đỉnh của đồ thị:

$$rad(G) = \min_{v \in V} \sigma(v) \quad (3)$$

[1] Mỗi quan hệ giữa bán kính và đường kính của đồ thị G :

$$rad(G) \leq diam(G) \leq 2 * rad(G) \quad (4)$$

6.2.2 Degree centrality và closeness centrality

Chỉ số trung tâm bậc (degree centrality) dựa trên ý tưởng rằng một đỉnh quan trọng thì có bậc hay số đỉnh kề với nó cao. Cho đồ thị $G = (V, E)$, $|V(G)| = N$, công thức chuẩn hóa của chỉ số trung tâm bậc của đỉnh i trong đồ thị G , $C_D(i)$ được định nghĩa bởi Freeman [11],[12]:

$$C_D(i) = \frac{k_i}{N-1} = \frac{\sum_{j \in N} a_{ij}}{N-1} \quad (5)$$

trong đó k_i là số cạnh (i, j) nối đỉnh i với các đỉnh khác của đồ thị, a_{ij} là giá trị của ô (i, j) trong ma trận kề biểu diễn cho đồ thị G .

Đối với đồ thị mạng giao thông (không kể đến mạng giao thông hàng không) thì chỉ số trung tâm bậc bị giới hạn bởi không gian, khi coi các đỉnh là các điểm nút giao thông, bậc của các đỉnh trong đồ thị này thường thấp (số lượng ngã 5, ngã 6 thường rất ít trong mạng giao thông thực tế).

Chỉ số trung tâm gần gũi (closeness centrality measure) được đề xuất bởi Sabidussi [13] là nghịch đảo của khoảng cách trung bình từ đỉnh i đến mọi đỉnh khác trong đồ thị, có công thức chuẩn hóa:

$$C_C(i) = \frac{N - 1}{\sum_{j \in V} d(i, j)} \quad (6)$$

trong đó $d(i, j)$ là khoảng cách giữa hai đỉnh i và j .

Vì trong đồ thị, chỉ số trung tâm gần gũi phụ thuộc rất nhiều vào vị trí của đỉnh, do đó trong mạng giao thông, các đỉnh ở vị trí trung tâm địa lý chắc chắn sẽ có chỉ số trung tâm gần gũi cao.

Chỉ số **trung tâm trung gian** (betweenness centrality) của một đỉnh là số đường đỉnh ngắn nhất giữa tất cả các đỉnh mà có đi qua đỉnh đó [12]. Công thức của chỉ số trung tâm không gian được chuẩn hóa:

$$C_B(i) = \frac{1}{(N - 1)(N - 2)} \sum_{j, k \in V(G); j \neq k; k \neq i; j \neq i} \frac{n_{jk}(i)}{n_{jk}} \quad (7)$$

trong đó n_{jk} là tổng số đường đi ngắn nhất giữa hai đỉnh j và k , $n_{jk}(i)$ là số đường đi ngắn nhất giữa hai đỉnh j và k mà có đi qua đỉnh i .

Công thức $C_B(i)$ trên đã được chuẩn hóa và đạt giá trị cao nhất là 1 khi mọi đường đi ngắn nhất trong đồ thị đều chứa đỉnh i . Một định nghĩa tương tự chỉ số trung tâm trung gian cho cạnh cũng có thể được định nghĩa.

6.2.3 Efficiency và straightness centrality

Bắt nguồn từ ý tưởng rằng hiệu quả của một mạng không gian có thể được tính bằng việc so sánh độ dài của đường đi ngắn nhất giữa các đỉnh và

khoảng cách chim bay giữa các đỉnh đó [14]. Chỉ số trung tâm hiệu quả (efficiency centrality) $C_E(i)$ và chỉ số trung tâm thẳng (straightness centrality) $C_S(i)$ được định nghĩa [15]:

$$C_S(i) = \frac{1}{N-1} \sum_{j \in V(G); j \neq i} \frac{d^{\text{crowfly}}(i, j)}{d(i, j)} \quad (8)$$

$$C_E(i) = \frac{\sum_{j \in V(G); j \neq i} \frac{1}{d(i, j)}}{\sum_{j \in V(G); j \neq i} \frac{1}{d^{\text{crowfly}}(i, j)}} \quad (9)$$

6.3 Phân tích đồ thị và ứng dụng trong phân tích mạng đường bộ Việt Nam

7 Kết luận

Chỉ mục

đường đi, 10

alpha-redundant, 11

Bài toán tìm tập độc lập cực đại, 9

Bài toán tìm tập độc lập lớn nhất, 9

bậc của đỉnh, 10

bậc lớn nhất, 10

bậc nhỏ nhất, 10

cảm sinh, 11

chu trình, 10

dịch tể học, 15

khoảng cách, 20

lân cận, 10

MAX, 12

MIN, 12

NMIN, 14

tính trung tâm, 19

Tâm sai, 20

Tập độc lập, 9

Tập độc lập cực đại, 9

Tập độc lập lớn nhất, 9

tập đỉnh, 9

tập cạnh, 9

trung tâm trung gian, 21

VO, 12

Tài liệu

- [1] Douglas B. West, *Introduction to graph theory, Second Edition*, Prentice Hall, ISBN: 9780130144003, 2001
- [2] Yannakakis M., "Node-Deletion Problems on Bipartite Graphs", *SIAM Journal on Computing* 10 (2 1981), pp. 310–327. ISSN: 0097-5397.
- [3] ISGCI: Information System on Graph Class Inclusions v2.0. "List of Small Graphs." <http://www.graphclasses.org/smallgraphs.html>.
- [4] Alexander Erath, Michael Löchl, Kay W. Axhausen, "Graph-Theoretical Analysis of the Swiss Road and Railway Networks Over Time", *Networks and Spatial Economics*, September 2009, Volume 9, Issue 3, pp 379–400
- [5] Ngoc C. Lê. "Algorithms for the MaximumIndependent Set Problem",
- [6] Griggs, J. R. "Lower Bounds on the Independence Number in Terms of the Degrees", *Combinatorica* 1 (2 1981), pp. 169–197.
- [7] Mahadev, N. V. R. and Reed, B. A. "A Note on Vertex Order for Stability Number", *Journal of Graph Theorey* 30 (2 1999), pp. 113–120.
- [8] Brandstädt, A. and Hammer, P. L. "A Note on α -redundant Vertices in Graphs", *Discrete Applied Mathematics* 108 (3 2001), pp. 301–308.
- [9] Gerber, M. U. and Lozin, V. V., "Robust Algorithms for the Stable Set Problem", *Graphs and Combinatorics* 19 (3 2003), pp. 347–356. ISSN: 1435-5914.
- [10] R. Bonita, R. Beaglehole, Tord Kjellström, *Basic epidemiology*, World Health Organization 2009, second edition.
- [11] Freeman, L.C. "Centrality in social networks: conceptual clarification", *Social Networks*, (1979) pp. 215-239.

- [12] Freeman, L. C. "A set of measures of centrality based on betweenness", Sociometry, (1977) Vol. 40, No. 1, pp. 35-41.
- [13] Sabidussi, G. "The centrality index of a graph", Psychometrika, Vol. 31, pp. 581-603.
- [14] Latora, V. and M. Marchiori, "Efficient behaviour of small-world networks", "Physical Review Letters" (2001), Vol. 87.
- [15] Latora, V. and M. Marchiori, "Is the Boston subway a small-world network?", Physica A (2002), Vol. 314, pp. 109–113.